

зрозуміти слідчому, звідки він може отримати докази, необхідні у кримінальному провадженні.

Можна зазначити, що протокол – це кримінально-процесуальний документ, у якому в установленому законом порядку описуються і посвідчуються зміст і наслідки будь-якої слідчої (розшукової) дії. Суть протоколів слідчих (розшукових) дій полягає в тому, що вони водночас є і засобом фіксації доказової інформації і самостійним доказом.

Таким чином, науці відомі такі класифікації доказів, як за джерелом інформації, за особливостями відображення події злочину та за характером взаємодії з ним, стосовно обвинувачення та стосовно факту вчинення злочину конкретною особою, за способом отримання суб'єктом кримінального процесу. Відповідно до наведених класифікацій докази можуть бути особистими і речовими, первинними і похідними, прямими і непрямыми, виявленими, встановленими або витребуваними. Теоретичне та практичне значення класифікації доказів дозволяє суб'єкту доказування більш конкретно уявити коло об'єктів, що можуть мати доказове значення, встановити джерела отримання доказів, зрозуміти характерні особливості фактичних даних, визначити їх місце в системі доказів при розслідуванні конкретного злочину.

Одержано 19.10.2018

УДК 343.148.5

Олена Василівна МАНІНА,

судовий експерт Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України;

Тетяна Олександрівна ОЛЬХОВІКОВА,

судовий експерт Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ФАКТІВ НЕДООТРИМАННЯ ДОХОДІВ ВІД НАДАНОГО В КОРИСТУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА

Актуальність теми нашого дослідження зумовлена потребою знайти загальні методичні підходи та засоби щодо дослідження виявлених фактів недоотримання державним бюджетом в особі державних підприємств, установ і організацій доходів у вигляді орендної плати, що в економічному сенсі є збитками, спричиненими державі.

У наукових роботах багатьох сучасних вчених, таких як В. В. Дараган, В. В. Єфімов, С. В. Северин, А. Г. Шиян, Т. Г. Китайчук, В. Ю. Безгубенко, розглядаються питання злочинів у сфері господарської діяльності державних підприємств, установ і організацій.

Мета дослідження – узагальнити вітчизняний досвід з проведення судових економічних експертиз щодо розрахунку збитків у вигляді недоотриманого доходу у вигляді орендної плати від наданого в користування державного майна.

В разі передачі в оренду нерухомого майна (в тому числі цілісних майнових комплексів), яке є державною власністю, орендодавцем є Фонд державного майна України, його регіональні відділення та представництва

Методика розрахунку орендної плати за державне майно та пропорції її розподілу, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 04.10.1995 № 786 зі змінами та доповненнями (далі – Методика № 786) [1]. Нарахування на суму орендної плати здійснюються згідно чинному законодавству України.

Розмір річної або щомісячної орендної плати визначається в залежності від об'єкта оренди та орендарів. Спрямування та розподіл орендної плати визначається п. 17

Методики № 786 [1] в залежності від об'єкта оренди та орендатора. Зокрема, відповідно до ст. 5 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» від 10.04.1995 № 2269-XII, із змінами та доповненнями [2], орендодавцем щодо цілісних майнових комплексів підприємств, їх структурних підрозділів та нерухомого майна, а також майна, що не увійшло до статутного (складеного) капіталу господарських товариств, створених у процесі приватизації (корпоратизації), що є державною власністю, крім майна, що належить до майнового комплексу Національної академії наук України та галузевих академій наук, а також майна, що належить вищим навчальним закладам та/або науковим установам, що надається в оренду науковим паркам та їхнім партнерам є Фонд державного майна України, його регіональні відділення та представництва.

Отже, у разі коли орендодавцем майна є Фонд державного майна, його регіональне відділення чи представництво, орендна плата спрямовується:

- за цілісні майнові комплекси державних підприємств - до державного бюджету;
- за нерухоме майно державних підприємств, установ, організацій (крім підприємств, установ та організацій галузі кінематографії, що належать до сфери управління Мінкультури, – на період до 31 грудня 2019 р.) – 70 відсотків орендної плати до державного бюджету, 30 відсотків державному підприємству, організації, на балансі яких перебуває це майно;
- за майно, що не увійшло до статутного фонду господарського товариства, створеного у процесі приватизації (корпоратизації), – до державного бюджету. Якщо господарське товариство, створене у процесі приватизації (корпоратизації), утримує об'єкти житлового фонду, що не увійшли до його статутного фонду, – 70 відсотків орендної плати до державного бюджету, 30 відсотків господарському товариству.

Важливим аспектом для формування розміру орендної плати нерухомого державного майна є незалежна оцінка вартості об'єкта оренди, яка повинна враховувати його місцезнаходження і забезпеченість інженерними мережами, результати якої, відповідно до п. 8 Методики № 786 [1], є чинними протягом 6 місяців від дати оцінки, якщо інший термін не передбачено у звіті з незалежної оцінки, а також, орендна ставка за використання цілісних майнових комплексів державних підприємств та за використання нерухомого державного майна, визначених згідно з додатками № 1 та № 2 Методики № 786 [1].

Зважаючи на те, що орендна плата є однією із складових суб'єктів господарювання і впливає на формування їх прибутків, як показує практика контролюючих та фіскальних органів, доходи від оренди державного нерухомого майна орендодавцями та державним бюджетом отримується несвоєчасно та не в повному обсязі, з наступних причин:

- несвоєчасної оплати орендарями орендної плати, що призводить до зростання дебіторської заборгованості;
- із-за невірного розрахунку орендодавцями орендної плати (заниження орендної ставки та орендованої площі, не проведення або несвоєчасного проведення оцінки майна та арифметичні помилки);
- невірного спрямування орендарями або орендодавцями (в залежності від умов договорів оренди) орендної плати (30 та 70 відсотків).

Наприклад: Під час ревізії фінансово-господарської діяльності державного інституту, проведеною фахівцями Північно-східного офісу Державної аудиторської служби України встановлено, що протягом 2016–2017 років державним інститутом, як орендодавцем, недоотримано доходів, а відповідно: понесено збитків, у вигляді орендної плати на загальну суму 313 тис. грн та державним бюджетом – 731 тис. гривень. Зокрема, інститутом надавалися приміщення загальною площею 123 м² під розміщення кафе та їдальні, що здійснюють продаж товарів підакцизної групи з застосуванням орендної ставки 6 відсотків замість 15 відсотків. При цьому, контрольними, обмірами виявлено заниження площі переданої в оренду на 18 м² в порівнянні з договором оренди.

Крім того, встановлено, що незалежна оцінка вартості об'єкта, переданого в оренду складського приміщення загальною площею 170 м², є застарілою, що не дає можливості достовірно визначити розмір орендної плати в загалі та недоотриманих доходів інститутом у вигляді 30 відсотків та держбюджетом у вигляді 70 відсотків.

Відповідно до п. 1 ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV [3], підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи. Операції з оренди майна – не виняток.

Головними завданнями дослідження документів при проведенні економічної експертизи з питань визначення розміру орендної плати є, зокрема, встановлення розрахунків при оренді, відповідності до чинних методик оцінки вартості майна, що орендується.

На вирішення економічної експертизи при дослідженні документів про оренду майна орієнтовно ставляться наступні питання:

Чи підтверджуються документально висновки ревізії (зазначаються реквізити акту ревізії) у частині, що стосується перерахування грошових коштів у вигляді орендної плати?

Чи підтверджується встановлений ревізією розмір матеріальної шкоди (зазначається кому) у зв'язку із заниженням вартості орендної плати, (назва підприємства) станом на (дата)?

Як вказані показники вплинули на результати господарсько-фінансової діяльності (зазначити організацію, підприємство)?

На дослідження потрібно надати наступні документи: акт проведеної ревізії або звіт аудитора (зазначаються реквізити акту ревізії або звіту аудитора); наказ про облікову політику, або витяг з наказу стосовно порядку надання в оренду майна (назва підприємства, організації); дозволи вищестоящої організації або розпорядника майна про надання в оренду нерухомого майна; додаткові угоди щодо зарахування оплати за оренду за рахунок ремонтів орендованого майна; експертну оцінку майна переданого в оренду (Звіт про оцінку майна); договори оренди (найму) майна; акт приймання – передачі майна в оренду; акт приймання-передачі майна з оренди; акти наданих послуг; документи, що підтверджують право орендодавця на розпорядження нерухомістю; первинні документи щодо підтвердження взаєморозрахунків між орендодавцем та орендарем; розшифровку з підтверджуючими первинними документами щодо наявності заборгованості; документи щодо повноважень посадової особи на право підписання орендного договору (Статут підприємства (або виписку з нього), де має бути вказано повноваження підписанта при підписанні орендного договору, або довіреність на підпис); акти звірок укладені між орендарем та орендодавцем; документи про своєчасність сплати (перерахування) частки орендної плати орендарем або орендодавцем до державного бюджету.

Отже, окреслені основні підходи, застосування яких під час проведення економічних досліджень з питань повноти отримання доходів орендодавцями та держбюджетом, сприятимуть проведенню повнішого експертного дослідження та отриманню більш обґрунтованих експертних висновків, які є джерелом доказів під час розслідування злочинів стосовно недоотриманих доходів від оренди державного майна, що кваліфікується матеріальною шкодою (збитком).

Список бібліографічних посилань: 1. Методика розрахунку орендної плати за державне майно та пропорції її розподілу : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 04.10.1995 № 786 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/786-95-п> (дата звернення: 01.10.2018). 2. Про оренду державного та комунального майна : закон України від 10.04.1995 № 2269-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-12> (дата звернення: 01.10.2018). 3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 01.10.2018). 4. Порядок і особливості документування та досудового розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері / уклад.: В. В. Дараган та ін. Дніпро : ДДУВС, 2016. 39 с. 5. Фінансова система України : зб. наук. праць. Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2009. Вип. 11. 486 с. 6. Оренда державної нерухомості: облік та оподаткування. 2016 : стат. зб. Мукачеве, 2016. С. 926–932.

Одержано 19.10.2018

УДК 343.131.5

Олена Василівна МАРТОВИЦЬКА,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу
та організації досудового слідства факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНА ПРАВОВА ДОПОМОГА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

На сьогодні, за дослідженням, глобалізаційні процеси здійснюють суттєвий вплив не тільки на сутність забезпечення і реалізації правової допомоги, а й на її зміст, інституціональну та функціональну роль, а також на поставлені перед нею цілі й завдання. Відомо, що забезпечення прав та свобод людини є однією із засад міжнародного законодавства, що підтримано більшістю країн-учасниць та імплементовано їх національним законодавством. За дотриманням прав та свобод здійснюється міжнародний контроль, і тому його рівень залежить від наявності гарантій і стану забезпечення, до засобів якого слід віднести: а) міжнародно-правові документи, що містять у собі основні правила діяльності, формулюють права, свободи та обов'язки (конвенції, пакти, угоди, договори), а також міжнародні документи, що не містять норм, правил поведінки, безпосередньо не формулюють прав, свобод та обов'язків (декларації, заяви, меморандуми); б) міжнародні органи із контролю та спостереження за дотриманням основних прав та свобод людини (комісії, комітети) та правового захисту цих прав (суди, трибунали) [1, с. 92]. У національному КПК відведено розділ IX щодо міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, а його глава 42 регулює питання щодо міжнародної правової допомоги при проведенні процесуальних дій. Крім цього, законодавцем закріплено саме поняття «міжнародна правова допомога». Так, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 541 КПК України під міжнародною правовою допомогою слід розуміти проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою. Слід наголосити, що міжнародна правова допомога у кримінальних провадженнях, як напрям сучасного міжнародного співробітництва України, в останні роки суттєво розширилася, набула першочергового значення у кримінально процесуальній діяльності. Нові загрози з боку сучасної злочинності міжнародному співтовариству вимагають вжиття принципово нових заходів щодо удосконалення чинних механізмів взаємодії, зокрема, починаючи зі стадії досудового розслідування. Реалізація положень міжнародних договорів, що встановлюють нові види міжнародної правової допомоги, без їх належної національно-правової імплементації в процесуальне законодавство України видається практично неможливою. Вона потребує формування достатнього правового забезпечення в національному кримінальнопроцесуальному законодавстві, а саме правової регламентації сутності, порядку, умов здійснення процесуальних дій, гарантій забезпечення прав осіб, які беруть у них участь. Процесуальне регулювання правової допомоги на стадії досудового розслідування закріплено в багатьох нормативно-правових актах, зокрема й міжнародних, що визнається більшістю країн, як учасників. У міжнародному праві це виражається в консолідації зусиль різних держав у протидії злочинності, враховуючи усвідомлення на міжнародному рівні ступеня небезпечності цього соціального явища та необхідності вжиття ефективних заходів. За дослідженням визначення поняття «міжнародна правова допомога» ученими розглядається як у вузькому, так і у широкому значенні. Так, у вузькому розумінні, на думку О. А. Кравченка, «міжнародна правова допомога у кримінальному судочинстві» це проведення процесуальних дій чи створення умов компетентними правоохоронними і судовими органами однієї держави на офіційне прохання відповідних установ іншої, що має на меті сприяти останнім у виконанні покладених на них завдань у сфері кримінального судочинства щодо розслідування чи розгляду справи [2, с. 14]. У зв'язку з цим, В. П. Шупілов